

PEDAGOGIKA WCZESNOSZKOLNA W POLSCE I NA ŚWIECIE

TEORIA I BADANIA

BARBARA BOROWSKA
MARTA BUK-CEGIEŁKA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

EARLY SCHOOL EDUCATION IN POLAND AND WORLDWIDE

THEORY AND RESEARCH

PEDAGOGIKA Wczesnoszkolna w Polsce i na świecie

TEORIA I BADANIA

Redakcja naukowa
Barbara Borowska, Marta Buk-Cegiełka

Wydawnictwo KUL
Lublin 2019

Recenzenci
dr hab. Jolanta Andrzejewska prof. UMCS
prof. Ilana Levenberg, Gordon College of Education, Haifa, Israel

Opracowanie redakcyjne
Magdalena Czarnecka

Korekta
Jolanta Osak

Opracowanie komputerowe
Jarosław Łukasik

Projekt okładki i stron tytułowych
Dorota Woźniak

© Copyright by Wydawnictwo KUL, Lublin 2019

ISBN 978-83-8061-762-9

Wydawnictwo KUL
ul. Konstantynów 1 H, 20-708 Lublin
tel. 81 740-93-40, fax 81 740-93-50
e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl
<http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

Druk i oprawa: volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin, tel. 91 812-09-08, e-mail: druk@volumina.pl

*Dziękujemy Autorom i Recenzentom oraz wszystkim,
którzy przyczynili się do powstania tych monografii*

*We would like to thank all the Authors and Reviewers
and everyone who contributed to these monographs*

Wprowadzenie (<i>Barbara Borowska, Marta Buk-Cegiełka</i>)	9
Introduction (<i>Barbara Borowska, Marta Buk-Cegiełka</i>)	13

CZĘŚĆ I

EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA W ZMIENIAJĄCEJ SIĘ RZECZYWISTOŚCI SPOŁECZNO-KULTUROWEJ

Rozdział 1. L'obligation de l'instruction à 3 ans : un moyen de restaurer l'École Républicaine française (<i>Catherine Nafti-Malherbe</i>)	19
1.1. Introduction	21
1.2. L'état des lieux de l'École et de ses réformes	22
1.3. L'impact des ces directives européennes sur le système éducatif français	23
1.4. Le déclin de l'école de masse	26
1.5. Une École de la République qui se cherche	27
1.6. Peut-on réformer l'École française ?	29
1.7. La place de la préscolarisation dans l'École française	30
1.8. Mutation de la maternelle, mutation d'un champ	33
1.9. L'école maternelle : la reconfiguration d'un champ social	35
1.10. Conclusion	36
Rozdział 2. Aktualność koncepcji wychowania estetycznego Stefana Szumana dla edukacji wczesnoszkolnej (<i>Anna Boguszevska</i>)	41
2.1. Wprowadzenie	42
2.2. Stefan Szuman – twórca polskiej koncepcji wychowania estetycznego	42
2.3. Założenia humanistycznej koncepcji wychowania estetycznego	45
2.4. Praktyczny i aktualny wymiar koncepcji wychowania estetycznego Stefana Szumana dla edukacji wczesnoszkolnej	47
2.5. Zakończenie	56
Rozdział 3. Préscolarisation précoce (2/3ans) : Quelle promotion de la mixité sociale et culturelle ? (<i>Marie-Laure Jurado</i>)	59
3.1. Introduction	60
3.2. Processus de construction de l'inégalité scolaire sur la question de la mixité sociale et culturelle à la maternelle	61

3.3. Quelles pratiques pédagogiques ?	63
3.4. Conditions d'accueil des tout-petits : où sont les objectifs de développement de l'enfant ?	66
3.5. Les activités dominantes	67
3.6. Quelle socialisation cognitive ?	68
3.7. Orientations de l'apprentissage : les contraintes d'un processus de globalisation des systèmes éducatifs et de formation	71
3.8. Quelle socialisation ?	74
3.9. Objectifs communs au sein de l'Union Européenne	75
3.10. Conclusion	78
Rozdział 4. The Pictogram - from specific personal thinking to analytical thinking (<i>Malka Sheffet, Ronit Bassan-Cincinatus</i>)	81
4.1. Introduction	82
4.2. Results	92
4.3. Conclusions and Recommendations	94
Rozdział 5. Sposoby upowszechniania czytelnictwa wśród dzieci wczesnoszkolnych z polskich szkół na Zaozju (<i>Magdalena Micherda</i>)	97
Rozdział 6. Znaczenia i sensy nadawane przyrodzie przez uczniów klasy III – doniesienia z badań (<i>Katarzyna Kowalik-Paluch</i>)	115
6.1. Wprowadzenie	116
6.2. Doświadczanie przyrody	117
6.3. Znaczenia i sensy w świecie dziecka	118
6.4. Cele badań i problemy badawcze	119
6.5. Teren badań i dobór ich uczestników	120
6.6. Metodologia badań	120
6.7. Wyniki badań własnych	122
6.8. Wnioski	126

CZĘŚĆ II

OSOBA UCZNIA I NAUCZYCIELA W PRZESTRZENI DOŚWIADCZEŃ EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Rozdział 1. Emotional abilities in higher education: The role of emotional intelligence in academic achievement (<i>Leehu Zysberg</i>)	131
1.1. Introduction	132
1.2. Emotional Intelligence: A new-old concept and theoretical framework	132
1.2.1. Ability EI	133
1.2.2. Trait EI	134
1.2.3. EI – a common core for the concept	135
1.3. Emotional intelligence's association with academic attainment – why should we expect it and does it really happen in the real world?.....	136

1.4. An emerging model of the association between EI and academic attainment	140
1.4.1. The pathway to academic attainment: challenges defined	140
1.4.2. Defining the main factors at play	141
1.5. What can we learn from the model and the existing evidence?	144
1.6. Directions for future studies and implementation	144
Rozdział 2. Zmiany społeczne a kształcenie nauczycieli wczesnej edukacji (<i>Ewa Skrzetuska</i>)	149
2.1. Wstęp	150
2.2. Zmiany dokonujące się w Polsce oraz w polskiej oświacie po upadku PRL	151
2.3. Restrukturyzacja kształcenia nauczycieli, w tym nauczycieli wczesnej edukacji	153
2.4. Zaobserwowane problemy kształcenia wyższego nauczycieli	157
2.5. Podsumowanie	161
Rozdział 3. Integrating the concept of authentic leadership in the occupation of early childhood education teachers: a literature review (<i>Klaudia Martynowska</i>)	165
3.1. Introduction	166
3.1.1. The concept of leadership	166
3.1.2. Authentic leadership	170
3.1.3. Leader development	172
3.1.4. Teacher leadership	172
3.1.5. Authentic leadership in early education	173
3.2. Conclusions	174
Rozdział 4. School pedagogue in primary school in the Republic of Serbia (<i>Zuzana Hráčán</i>)	179
4.1. Introduction	180
4.2. Empirical part	181
4.3. Selected research findings	182
4.4. Conclusion	193
Rozdział 5. Ta sama choroba a różne doświadczenia szkolne – uczniowie z zespołem nerczycowym na pierwszym etapie kształcenia (<i>Agnieszka Amilkiewicz-Marek</i>)	197
5.1. Wstęp	198
5.1.1. Zespół nerczycowy jako choroba przewlekła	199
5.2. Prezentacja i analiza własnych badań empirycznych	202
5.2.1. Geneza i cel prowadzonych badań	202
5.2.2. Charakterystyka grupy i problemy badawcze	203
5.2.3. Metoda badań	206
5.3. Wyniki własnych badań empirycznych	207

5.4. Interpretacja wyników i dyskusja	213
5.5. Propozycje rozwiązań pedagogicznych	215
5.6. Wnioski	216
Rozdział 6. Influence of digital media on young generation's social and moral competencies (<i>Katarzyna Ziębakowska-Cecot</i>)	221
6.1. Introduction	222
6.2. Socialization of the young generation	222
6.3. Redefining "self" and the privacy	224
6.4. Questioning the values	226
6.5. iGen as a social phenomenon	228
6.6. Social advantages of digital media	229
6.7. Conclusions	231
Rozdział 7. Wpływ metody dialogu na budowanie wspólnoty uczniów w klasie III edukacji wczesnoszkolnej (<i>Patrycja Wąglorz</i>)	235
7.1. Wprowadzenie	236
7.2. Założenia teoretyczne – metoda dialogu w ujęciu pedagogiki hermeneutycznej oraz personalistycznej	236
7.3. Metoda dialogu dydaktycznego – definicja	240
7.4. Wspólnota w ujęciu pedagogicznym	241
7.5. Struktura metody dialogu dydaktycznego	241
7.6. Metodologia badań	242
7.7. Wpływ metody dialogu dydaktycznego – wyniki badań	245
7.7.1. Interakcja między uczniami a budowanie ich wspólnoty	245
7.7.2. Odpowiedzialność uczniów a budowanie wspólnoty	248
7.7.3. Wyniki pretestu i posttestu	252
7.8. Wnioski końcowe	253
Rozdział 8. Promocja zdrowia ucznia wyzwaniem dla personelu medycznego (<i>Marzena Joanna Jakubowska, Agnieszka Anna Kwaśniewska</i>)	257
8.1. Wstęp	258
8.2. Cel pracy	259
8.3. Aspekt edukacyjny. Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna	259
8.4. Wyzwania dla służby zdrowia w edukacji zdrowotnej i profilaktyce zdrowia	261
8.5. Podsumowanie – wyzwanie	265
8.6. Wnioski	266
Noty o autorach	269

Wczesna edukacja w Polsce i w innych krajach jest nieodłącznym elementem dyskursu naukowego. Łączy się ona także z licznymi reformami obejmującymi aspekty prawne, społeczne i organizacyjne. Jej niebagatelny wpływ na losy człowieka sprawia, że stanowi przedmiot wielu badań związanych z procesem nauczania, uczenia się i wychowania, a mimo to ciągle jest źródłem problemów, które są nie w pełni wyjaśnione, wieloaspektowe, podlegające nieustannym przemianom, co czyni je zawsze aktualnym tematem.

Prowadzenie systematycznych analiz teoretycznych i empirycznych w obszarze edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej ma istotne znaczenie dla prawidłowego rozwoju dzieci oraz spełniania ich aspiracji edukacyjnych, a w przyszłości – także zawodowych. Współczesny młody człowiek powinien być przygotowany w procesie dydaktyczno-wychowawczym do dostrzegania i analizowania różnych zjawisk zmieniających się w wyniku permanentnego przewartościowania, dynamicznego rozwoju technologii, niedoboru kontaktu ze środowiskiem naturalnym, zagrożenia ekologicznego i ograniczeń aktywności ruchowej, jak również dużego napływu informacji. Dlatego przygotowanie nowego pokolenia do zmian zachodzących w otaczającym go świecie oraz przeciwdziałanie różnym trudnościom i problemom jest dla pedagogów szczególnym wyzwaniem.

Prezentowana monografia pt.: *Pedagogika wczesnoszkolna w Polsce i na świecie. Teoria i badania* zawiera wielowątkowe analizy opracowań różnych Autorów, które zostały podzielone na dwie części. W pierwszej przedstawiono dydaktyczno-wychowawcze konteksty edukacji wczesnoszkolnej w zmieniającej się rzeczywistości społeczno-kulturowej, a w części drugiej scharakteryzowano teoretyczno-empiryczne aspekty ucznia i nauczyciela w przestrzeni doświadczeń edukacji wczesnoszkolnej. Każda z tych części zawiera po kilka rozdziałów.

Redaktorki monografii, świadome nowych wyzwań i zmian dokonujących się w szkolnictwie wyższym oraz w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, zebrały i przygotowały do druku teksty badaczy i praktyków z licznych środowisk akademickich w Polsce i w innych krajach takich jak: Izrael, Francja i Serbia.

Autorzy prezentowanych artykułów podjęli niezmiernie ważne, nowe, bieżące oraz perspektywiczne kwestie dotyczące pedagogicznych aspektów dydaktyki i wychowania dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Poczynili bardzo ciekawe, rzetelne i przydatne analizy w kontekście podstaw teoretycznych, przyjętych założeń metodologicznych i przeprowadzonych badań zarówno w kraju, jak i za granicą. Poszczególne rozdziały publikacji mają charakter teoretyczno-empiryczny, co jest szczególnie cenne w związku z rozwojem intelektualnym i wychowaniem małych dzieci.

Monografia zasługuje na uwagę ze względu na Autorów zebranych materiałów, którymi są profesorowie i doktorzy z dużą erudycją i kompetencjami naukowo-badawczymi oraz doświadczeniem dydaktyczno-wychowawczym, jak również młodzi doktoranci i nauczyciele akademicy.

Autorzy niniejszego opracowania poprzez podejmowane zagadnienia wprowadzają czytelnika zainteresowanego proponowaną problematyką w przedmiot i cel poszczególnych analiz. Następnie szczegółowo je charakteryzują, dokonując w końcowej części podsumowania. Korzystają przy tym z najnowszych pozycji książkowych, czasopism naukowych, popularnonaukowych i netografii. Podtytuły zamieszczone w większości tekstów odpowiadają zawartym w nich analizom, które są prowadzone w rzetelny, dokładny i rzeczowy sposób.

Problemy podejmowane przez poszczególnych Autorów mieszczą się w obszarze wdrażania i skutecznego zastosowania w kształceniu i profilaktyce najnowszych założeń i treści w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, a także zawierają się w poszukiwaniu modelowych rozwiązań w dydaktyce i wychowaniu małych dzieci. Niniejsza monografia uzupełnia, wzbogaca i poszerza ważny obszar poszukiwań i inspiracji naukowych w zakresie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, zachęca do podejmowania prób odnalezienia pozytywnych rozwiązań dydaktyczno-wychowawczych oraz proponuje różne inicjatywy dydaktyczne, mające na celu rozwój i dobro dziecka. Przydatność tych opracowań jest szcze-

gólnie cenna w kształtowaniu nowej świadomości społecznej dzieci, nauczycieli, pedagogów, rodziców, opiekunów i nauczycieli akademickich.

Monografia ta ma charakter dydaktyczno-wychowawczy i profilaktyczny, jest skierowana do uczelni o charakterze społecznym i humanistycznym, zwłaszcza do instytucji pedagogicznych, a także innych ośrodków zajmujących się naukami o wychowaniu, psychologią, socjologią, komunikacją, mediami i technologiami informacyjno-komunikacyjnymi oraz profilaktyką. Książka ta może służyć także studentom i kadrze naukowo-dydaktycznej. Ponadto treści tej publikacji ze względów poznawczych i praktycznych są cenne dla wizytatorów, konsultantów, nauczycieli instytucji zajmujących się ustawicznym kształceniem ogólnym i specjalistycznym, przygotowaniem i doskonaleniem kadr, które starają się sprostać nowym wyzwaniom dydaktyczno-wychowawczym wśród dzieci.

Należy także podkreślić, że treści związane z analizowanymi zagadnieniami dotyczącymi edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej prezentowane są w różnych językach: polskim, angielskim i francuskim. Ta internacjonalizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz wymiana doświadczeń i poglądów wypełnia wyraźną lukę pomiędzy nowymi możliwościami kształcenia dzieci i przyszłych nauczycieli a stereotypami nauczania funkcjonującymi w świadomości społecznej różnych narodowości.

Autorzy i Redaktorki tej monografii mają nadzieję, że problemy podjęte w ich publikacjach staną się dla Czytelników przedmiotem bliższego zainteresowania i refleksji, a także zmotywują ich do twórczych poszukiwań w doskonaleniu procesu dydaktyczno-wychowawczego w edukacji wczesnoszkolnej.

Chciałybyśmy wyrazić nasze szczere podziękowania Pani prof. dr hab. Krystynie Chałas – Kierownikowi Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej w Instytucie Pedagogiki KUL oraz recenzentom – Pani prof. Ilanie Levenberg z „Gordon” – Academic College of Education Haifa, Israel i Pani dr hab. Jolancie Andrzejewskiej, prof. UMCS za cenne wskazówki i uwagi oraz wnikliwe recenzje, które przyczyniły się do ostatecznego kształtu tej publikacji.

Barbara Borowska i Marta Buk-Cegielka

Early education in Poland and other countries is an inseparable element of scientific discourse. It also concerns many reforms covering legal, social and organizational aspects. Its considerable influence on human future functioning makes it the subject of many studies related to the process of teaching, learning and upbringing. Nevertheless, early education covers multi-faceted problems, subject to constant changes, which makes them a topic of current debates.

Conducting systematic theoretical and empirical analyses in the area of pre-school and early school education is essential for the proper development of children and meeting their educational and future professional aspirations. Nowadays young people should be prepared in the didactic and educational process to perceive and analyze various phenomena changing as a result of permanent reevaluation, dynamic development of technology and lack of contact with the natural environment, environmental hazards and limitations of physical activity, as well as a large influx of information. Therefore, preparing the young generation for changes taking place in the surrounding world and counteracting various difficulties and problems is a crucial challenge for educators.

The monograph entitled: *Early school education in Poland and worldwide. Theory and research*, contains a multithreaded analysis of the Authors manuscripts, which are divided into two parts. The first part presents the didactic and educational contexts of early school education in the changing social and cultural reality; the second part describes the theoretical and empirical aspects of the student and teacher in the context of experiences of early school education. Each parts comprises several manuscripts.

The Editors of this monograph, aware of the new challenges and changes taking place in higher education and pre-school and early-school

education, have collected and prepared for publication texts by researchers and practitioners from numerous academic circles in Poland and other countries such as Israel, France and Serbia.

The Authors of the presented articles raise extremely important, new and at the same time current and prospective issues concerning pedagogical aspects of didactics and education of preschool and early school children. They conduct very interesting, reliable and useful analyses in the context of theoretical foundations, adopted methodological assumptions and conducted research both in Poland and abroad. The presented chapters are theoretical-empirical in nature, which is particularly valuable when dealing with intellectual development and upbringing of young children.

The monograph deserves attention as the Authors of the collected materials include professors, doctors (PhD) with erudition and scientific and research competences with teaching and educational experience, as well as young doctoral students and academic staff.

The particular topics undertaken by the Authors introduce the reader interested in the proposed issues into the subject and aim of the individual analyses. Then, a detailed specification is presented leading into summary in the final part. Authors derive up-to-date knowledge from the most recent publications, scientific journals, popular science journals and online sources. The subheadings contained in most of the manuscripts correspond to the analyses conducted by the authors in a reliable, accurate and factual manner, and the content of the articles is consistent with the title and subject matter of monographs.

The problems addressed by the Authors fall within the area of implementation and effective application in education and prevention of the latest assumptions and contents in pre-school and early school education, as well as in the search for model solutions in the didactics and upbringing of young children. The monograph supplements, enriches and expands an important area of research and scientific inspiration in the field of pre-school and early-school education, encourages the search for positive didactic and educational solutions and offers various didactic solutions aimed at the development and welfare of children. The usefulness of this manuscript is particularly valuable in shaping new social awareness of children, teachers, educators, parents, caregivers and academic staff.

The monograph elaborates on didactics, education and prevention and are addressed to social and humanistic universities, especially to pedagogical institutions, as well as other institutions dealing with education, psychology, sociology, communication, media and information and communication technologies, and prevention. This manuscript is also addressed to students as well as teachers and academic staff. Due to cognitive and practical value, the content of monograph is valuable for visiting officials, consultants, teachers of general and special education, institutions focused on teacher's vocational training, that strive to meet new didactic and educational challenges concerning children.

It is worth notifying that the content related to the analyzed issues concerning pre-school and early school education is presented in few languages: Polish, English, French. The internationalization of the didactic and educational process and exchange of experiences and views fills a clear gap between new educational opportunities for children and future teachers and stereotypes of teaching functioning in the social awareness of different nationalities.

The Authors and Editors of this monograph handed over to the Readers hope that problems they deal with will become the subject of their closer interest, reflection and motivation for creative research in improving the didactic and educational process in early childhood education.

We would like to express our sincere thanks to Professor Krystyna Chałas - the director of the School Education and Didactics Department in the Institute of Pedagogy KUL and to the reviewers - Professor Ilana Levenberg and Professor Jolanta Andrzejewska for crucial comments and insightful reviews which contributed to the final version of this manuscript.

Barbara Borowska and Marta Buk-Cegielka

